

Jiří NETOLICKÝ a Jaroslav NOVOTNÁK (T.J. Sokol Telnice):

PAMĚŤ VODY - ČÁST 1 - HISTORIE

Žijeme na březích Zlatého potoka (dnes Říčky). Kdo z nás ale ví, kde pramení? Kdo jsme tam byli? Co známe o jeho historii a krajině, kterou protéká a ve které žijeme? Většina si vzpomene na události Bitvy tří císařů, kdy se v posledních létech začíná vzpomínat na hlavní boje mezi Telnicí a Sokolnicemi právě na březích Zlatého potoka. Jde o území, které se geologicky vytvořilo před 2-3 miliony let a nazývá se čtvrtohory. Dá se tedy říci, že nám známý ráz krajiny (až na lesy, které člověk vykácel) tu již vznikl. Určitě voda historického Zlatého potoka, který tvoří soutok Říčky a Rokytnice nad Kobylnicemi, plyne krajinou tisíce let. Proč Zlatý? Nikoli pro zlato, které v něm nikdy nebylo, ale pro množství vody, které měl a pomáhal lidem k životu. Přesto se vyskytly dva roky v minulém století, kdy vody téměř nebylo. Rok 1947 je dobře znám. Bohužel bylo této skutečnosti politicky zneužito. Důsledky jsou patrné dodnes. Méně známý je rok 1936, kdy bylo sucho ještě větší. Senioři si pamatují, že nebylo možné udržet při životě hlavní stádo (matky) dobytka oproti roku 1947. Dalším příkladem je skutečnost, že i při omazaných stavidlech hladina vody u telnického mlýna za 24 hodin stoupla jen o 10 cm. Prvé známky osídlení člověkem neandertálským v jeskyni Pekárna sahá 30-50 tisíc let nazpět. I když neandrtálci byli slepým vývojovým stádiem člověka, měli tolik rozumu, že své obydlí zvolili vysoko nad vodní hladinou. (Jsou tam i jiné jeskyně.) K největšímu rozvoji života kolem zmíněných vodotečí došlo ve středověku. Člověk se naučil využívat vodní sílu pro pohon strojů. Avšak kolem vody stály pouze stavby mlýnů, hamrů, pil, textilek a dalších. Zde žijící lidé museli odolávat přírodním silám, které respektovali. Ostatní obydlí byla postavena mimo záplavová území. Bohužel v minulém století, a hlavně jeho druhé polovině, jakoby se na tyto letité zkušenosti zapomnělo a ve stylu poručíme větru, dešti lidé zastavují dodnes území, která patřila vždy vodě. Následky této neuvážené činnosti vidíme velmi často. S přírodou není dobré bojovat. Je nutno ji respektovat. Mít v sobě pokoru a s tou využívat jejích darů. Jinak se může stát, jak se píše na Geo Webu, že čtvrtohory jsou vůbec nejkratším obdobím vývoje naší planety a mohou být, díky činnosti člověka, posledním. Mimochodem z vojenského hlediska bylo v roce 1950 - 97% vodních zdrojů použitelných pro armádu. Dnes je tomu bohužel naopak.

Autoři článku Jiří Netolický a Jaroslav Novotnák u jeskyně Pekárna

PAMĚŤ VODY - ČÁST 2 – ZAMYŠLENÍ

Na Říčce, Rokytnici a Zlatém potoce dodnes stojí pěkná řádka vodních staveb, které, až na mlýn pana Svobody, který je schopný provozu, již neslouží svému účelu. Politickým okleštěním historického vodního práva v roce 1957 zmizela voda z náhonů, z nichž se staly většinou skládky. Jejich žalostný stav je nám všem velmi dobře znám. Při návštěvě našich jižních sousedů obdivujeme krásnou přírodu a uklizená prostranství. Ze zákona tam 1/3 mlýnů musí sloužit původnímu účelu. Nezmizely tedy náhony a ráz krajiny. Žijí tam lidé, kteří tuto krásu na pohled udržují a místní vláda je si dobře vědoma proč tak činí. V paměti našich občanů je mnoho z toho, jak účelně a bez velkých nákladů se dařilo tyto věci udržovat v chodu. Bohužel žijeme v době, kdy materiální hodnoty převážily nad věcmi ducha a svědomí. V době, jako bychom nemysleli na příští a nejdůležitější je pro nás momentální prožitek a uspokojení vlastních egoistických zájmů. Přitom stačilo málo a při využití dnešní techniky a poznatků vědy mohly všechny obce na těchto tocích mít osvětlení téměř zadarmo, což by byl jistě dobrý přínos do napjatých obecních rozpočtů, nehledě k tolik skloňovaným ekologickým přínosům. Nikdo nespočítá, kolik romantických schůzek se odehrálo u splavů, kolika bosým nohám poskytly něžné pohlázení trávníky přilehlých paloučků. Senioři vzpomínají na schůzky chasy na *lamfeštech*, kde jejich písňe doprovázel rytmický zvuk lopatek vodních kol. Víím, že cesta zpátky není možná. Mrzí mne však, že jsme se nepoučili z chyb, které jsme megalomansky natropili, a pokračujeme v nich dále. Jako příklad mohou posloužit fotovoltaické elektrárny na orné půdě, kde jde opět jen o zisk několika jedinců na úkor tisíců prostých lidí. Mimochodem - topol, rostoucí v Telnici u přečerpávacího zařízení vody do rybníka v blízkosti bývalého splavu, byl zasazen v roce 1875 jako součást větrolamu Mitrovského panství, jenž se táhl od Šlapanic až po Měnínskou bažantnici. Dnes je pravděpodobně jediný. Pamatujeme si jich asi sedm až osm na území Telnice.

Letitá a stále funkční Francisova turbína ve mlýně pana Svobody

PAMĚŤ VODY - ČÁST 3 – CESTAMI MLYNÁŘŮ A KRAJÁNKŮ - KAPITOLA I.

Za 36 Kč nás integrovaná doprava se třemi přestupy dovezde až do obce Borovinka – Hájenka Říčky. Cestou ubývá zastavěných území a přibývá přírody. Po vystoupení z autobusu se dáme cestou necestou do lužin pod obcí. Chce to dobré boty a období s menším množstvím srážek (doporučujeme srpen, září a všední den – víkend je v Mariánském údolí mnoho lidí, psů a cyklistů). Listy keřů a trávy nám předávají kapky rosy a ranní sluníčko vytváří nádherné scenérie přes již zbarvující se listí. Je to pohazení po duši samo o sobě. Máte-li s sebou přítele, není lepších prožitků. Cestou narazíte na více mokřadů, z kterých vytékají slabé čůrky vody. Myslíte si, že jste již našli pramen Říčky. Není tomu tak. Samotná studánka jménem Miluška se skrývá pod levým břehem polní cesty a velmi snadno se přehlédne. Sešli jsme k ní. Očistili její okolí. Obnovili zašlý již nápis a ochutnali její vodu, jejíž část jsme donesli domů. Slabý vodní potůček vás dovede až k propadání, kde zmizí v krasových útvech. Své kroky vedete korytem a přemýšlíte, jak voda v podzemí vytváří krápníky. Po levé straně navštívíte jeskyni Pekárnu. Ze skály na pravé straně se Říčka dostává z vyvěrání opět na povrch. Je to však již mohutný tok. V lese narazíte na poměrně velký kus starého betonu a nevíte, co tam dělá. Později si uvědomíte, že jde o zbytek stavidla Kaprálova mlýna, který neslouží svému účelu od 20. let minulého století, kdy ho manželé Kaprálovi dali do služeb skautu. Překrásná krajina nás doprovází k pile a mlýnu Jelínkovu. Restaurace U Jelena. Dnes je tam několik majitelů např. z Blučiny. Následuje mlýn Svobodův, kde zajímavostí je, jak jsme se již zmínili, jeho funkčnost. Vodní turbínu využívají majitelé pro chod domácnosti. Raritou je zde také stavidlo s opačnou funkcí, než jsme zvyklí, jako jediné na celém toku.

Pramen Říčky - Miluška

PAMĚŤ VODY - ČÁST 4 – CESTAMI MLYNÁŘŮ A KRAJÁNKŮ - KAPITOLA II.

Rybáři obsazují břehy tří rybníků s Muchovou boudou. Ten největší sloužil jako zásobárna vody mlynáři Kadlcovi. Dnes je využíván pro chladící vodu cementárny v Mokré s odběrem 40 m³/hod. v létě a 20 m³/hod. v zimě. Minete mlýn Perníkářův po pravé straně, aniž byste věděli, že jde o mlýn. Točí se tam městská doprava. Co by kamenem dohodil, stojí mlýn Truksův, který byl původně prachárnou pro brněnskou posádku. Tady si všimnete, že mohutnost Říčky je ta tam (Mokrá). Dál teče již nezuživý, asi metr široký vodní pásek. Po zuboženém stavidle Zukalově se smutkem hledíte na jeho mlýn, kde sídlí vodohospodářský ústav a na dvoře líně leží dva zanedbaní snad chrti. Mimochodem, pan Zukal byl posledním předsedou šlapanské mlynářské komory. Prostor mezi náhonem, jalovákem a přepadovým tokem u nás Loučky se zde nazývá Mezivodí. Náhle vás z nostalgického přemítání vytrhne hluk dálnice na Vyškov. Podejde jí do Podolí k mlýnu pana Pecla. Jde již o jinou krajinu. Údolí se rozšíří, aby za podolskou pilou (dnes již bez známek náhonu) opět se ještě na chvíli zúžilo kopcem Andělkou před Šlapanicemi, ve kterých je patrně více vodních staveb. Místo vyhořelého Skřepkova mlýna přímo na historickém náměstí oproti kostelu je postavena červená krychle, což váš rozum nepochopí. Voda vás vede kolem mlýna paní Müllerové (byla tam diskotéka). Do papíren nedoporučujeme chodit (mnoho firem a velký provoz). Je lepší vyjít nad nádraží a s kopce se dívat na Starou horu s Mohylou míru, Kobylnice a Ponětovice, odkud do Říčky přitéká Rokytnice. Na soutoku u křižovatky vidíte, jak její dravá voda pohlcuje líně plynoucí Říčku. Odtud již historický název Zlatý potok.

Torzo stavidla mlýna pana Zukala

PAMĚŤ VODY - ČÁST 5 – CESTAMI MLYNÁŘŮ A KRAJÁNKŮ - KAPITOLA III.

Stavidlo kobylnického mlýna pana Josefa Rozkydala (pocházel z Telnice) již neexistuje. Místo jeho přibližného stanoviště je neprostupnou džunglí. Marně vzpomínají zdejší „odrostlí kluci“, jak se tam chořovali koupat a chytat ryby. Zlatý potok se z většího množství vody dlouho neraduje. Pod Kobylnicemi se vyrábí trávničky. Při pohledu na proudy zavlažovacích puků se divíte, že vůbec něco ještě teče dál. Blížíte se k území, kde vás spoluobčané po vyslechnutí zprávy o vaší cestě prohlásí za blázný. Zadní bránou vstoupíte do Sokolnické bažantnice. Sníte poslední část svačiny, prověříte značně zaprášenou obuv a nohy, a se slovy - to již zvládneme - jdete dál kolem zámku k mlýnu pana Hudce, kterého jsme všichni dobře znali, tak jako pana Antonína Rozkydala z mlýna telnického. Oba spí svůj sen vedle sebe na telnickém hřbitově. Mimochodem, první psaná zmínka o telnickém mlýnu pochází z roku 1244 v darovacím dekretu českého krále Václava II. Blíží se poslední vodní stavby Zlatého potoka. Před vodní nádrží mezi Telnicí a Měninem na levé straně v kopřivách objevíte jeden sloupek stavidla mlýna pana Grolicha. Když jsme mlýn míjeli, viděli jsme na nádvoří vybourané strojní zařízení. Unavený zbytek vody vás dovede na soutok. Zde končí naše putování a voda Zlatého potoka je téměř mateřsky přijímána Cézavou. Nejkrásnější zážitky, vzpomínky a představy o krásách naší rodné země a umu jejích dětí vám покаží odlesk zrcadel fotovoltaické elektrárny stojící v sousedství. A tak unaveni při cestě domů promlouváte s přítelem o době, kdy mlynáři chodili pěšky každé jaro provádět výkon vodního práva, jak jim to povinnost a čest přikazovaly. Jejich vazby byly natolik pevné, že ještě dlouho po ukončení jejich živností se scházeli každý první čtvrtek v měsíci v 16 hodin v Obecním domě v Brně. Čest jejich umu a památce. Závěrem bychom chtěli tuto nádhernou procházku všem doporučit. Vcelku třeba na kole proti proudu s občasným vedením nebo nesením. Pěšky raději po proudu a rozdělít. Je to 37 km.

Poslední vodní kolo i s vantrókama na Zlatém potoce v Telnici v mlýnu pana Rozkydala.